

Слободан Јарчевић:

**НИЈЕ БИЛО ДОСЕЉАВАЊА
СЛОВЕНА НА БАЛКАН – ОНИ СУ
СТАРОСЕДЕОЦИ БЛАКАНА И
ПАНОНИЈЕ**

**Константин Седми Порфирогенит –
цареви списи као извори за историју
Словена**

БЕОГРАД, 9. септембар 7515 (2007)

Заговорници тезе о доласку Словена на Балкан у 6. и 7. столећу после Христа немају ни један извор о томе - осим *Списа* византијског цара Константина Седмог Порфирогенита. Међутим, много је поузданих извора да су Словени од библијских времена у сливу средњег и доњег тока Дунава. Списи византијског цара Порфирогенита, из десетог столећа, основа су закључака у званичној историји да су наши преци на Балканском полуострву тек од Средњег века. Др Јован И. Деретић оспорава овакве научне судове и за то наводи неколико најједноставнијих објашњења:

- 1) Порфирогенитови списи су једини средњевековни документ у којем се наговештава неки вид досељавања Словена на Балкан (не тврди се изричито).
- 2) Сви други историјски извори, хронике, летописи, књиге и писма Средњег века означавају становнике Балкана као словенска племена, под разним именима.
- 3) Најпознатији средњевековни историчари и хроничари оставили су записе о Србима (Словенима) на Балкану и у данашњој Румунији.
- 4) Већина европских историчара, последња три столећа, опредељивала се за тврдњу да су Словени староседеоци Подунавља и Балкана.
- 5) Логички је неприхватљива могућност да се толики народ досели на подручје од Алпа и северне Италије до Цариграда, а да о томе не остану бројна документа. Па такав потрес на већем делу Европе (кад се узму у обзир и предели прапостојбине), морао би да остави неизбрисив траг у колективној свести и староседелаца и дошљака.
- 6) Немогуће је претпоставити да су неписмени дошљаци (како се тврди) могли да староседеоце науче свом језику, уместо да приме језик културних и писмених становника Византије.
- 7) Немогуће је веровати да су неписмени Словени могли да организују тако масовно и тако успешно сељење и то на најпривлачније подручје Византије – тада најмоћније европске силе.

У светлу ових недоумица, српски стручњаци све чешће детаљно анализирају сваку реченицу у списима византијског цара Порфирогенита. У Србији су штампане многе књиге опречне закључцима званичне историјске науке, а оне већ увелико изазивају пажњу читалаца и, што је

нормално, нарушавају поверење у садржаје из историје у школским и универзитетским уџбеницима. У питању је својеврсно урушавање образовног система (у важним областима: историји, лингвистици, култури, географији...), па би било више него штетно да се о овај научни скуп оглуше заговорници званичне историје. Посебно историчари и функционери у државним установама, јер им је дужност да бране и унапређују знања у свакој научној грани. Ако се не одазову, имаћемо два тумачења истих догађаја из прошлости – прво, које ћемо задржати за себе и друго, које ћемо изложити кад будемо испитивани у школи и на универзитету.

Оно што је за српски народ важно, а о томе треба да брину, пре других, државни историчари и функционери, јесте позната истина да прошлост обликује понашање појединца, колектива и нације. Кад имамо конфузну (неразјашњену) историју, онда ни савремена збивања неће бити без недоумица, недоречености, несистематичности... најжалост, све нас ово данас, као народ, прати.

Копља су већ укрштена

Не би се могло рећи да није било полемике између заговорника једне и друге тезе о давном присуству Срба (Словена) на Балкану и Панонији. Било је, али спорадичне. Није се одликовала научношћу, ако се то може тако објаснити. Представници званичне историје су с омаловажавањем писали о писцима нове старе историје Срба (Словена). Називали су их незналицама, занесењацима, митоманима, новоромантичарима, итд. Ретко кад су покушавали да аргументима оспоре неки од закључака др Олге Луковић-Пјановић, др Јована И. Деретића, Светислава Билбије, Трубачова, проф. Реље Новаковића, Милоша Црњанског и многих других. Варнице су севале, свакако, али сучељавања мишљења, према правилима научне методологије, није било. У једном оваквом приказу, није могуће ни нама да на научно прихватљив начин изложимо погледе једних и других, али ће читаоцима бити занимљиво да сазнају који су догађаји и које историјске личности биле у центру пажње спорова, спорадично објављиваних на електронским медијима, часописима и дневним листовима.

На неки начин, копља су, ипак, већ укрштена. Озбиљније се убојног копља прихватио један од жестоких поборника средњевековног словенског досељавања на Балкан и у Средњу Европу. То је др Радивој Радић, професор Београдског универзитета и члан Византолошког института Српске академије наука и уметности, рођени Ливњак.

Да би одбранио Порфиригенитов запис о доласку Словена на Балкан у време византијског цара Ираклија (610-641), написао је књигу *Срби пре Адама и после њега*, трудећи се да сваку реченицу пошкропи отровом против истраживача који трезвено упозоравају да стотине историјских извора упућују на словенско староседлаштво на Балкану, а само један (Порфиригенитов) на њихово досељавање с данашњег подручја Пољске, Белорусије, Украјине и Русије. Поред отрова, др Радић се, нескривено, руга др Олги Луковић-Пјановић, др Јовану И. Деретићу и другима што се усуђују противречити закључцима званичне историје. Било би корисно да је др Радић, како смо навели, своју књигу попунио научном полемиком с овим ауторима, уместо што је само наводио њихове закључке, а онда је, без аргументације, дописивао да они нису у праву. Биће занимљиво да на једном примеру видимо поступак др Радића. Узећемо део расправе о националној припадности Светог Јеронима из четвртог столећа после Христа – преводиоца Светог писма с грчког на латински. Читаоци *Сведока* имају разлога да с пажњом прате ову полемику, јер је Свети Јероним (то није спорно) рођен у римском насељу, на локацији на којој је данас Босанско Грахово. Уз то, подаци о њему су више него драгоцени, јер упућују на суштину националних и религиозних превирања у српским земљама - од појаве хришћанства до данас. Како знамо, била су тешка и, најчешће, последица освајачких похода европских и азијских сила. Та превирања су раздробила српско национално биће по религиозним шавовима и раздробљене делове супроставила један другом. То се, најочитије, препознаје на невеселој судбини Срба у Босни и Херцеговини током двадесетог столећа – испуњеног светским и грађанским ратовима.

Да погледамо полемику о Светом Јерониму и Римокатоличкој цркви. Др Радић напада др Деретића што Светог Јеронима (330. или 337 – 420) убраја у Србе (Словене). Овако замера др Деретићу:

"И Свети Јероним, учени егзегета 4. века који је превео Библију с јеврејског и грчког на латински, према др Деретићу, био је Србин. Занимљивој је да по овом питању 'новоромантичари' не наступају јединствено. Тако госпођа Луковић-Пјановић одбацује српско, односно словенско порекло Светог Јеронима. С друге стране, то значи да је сагласно чудноватим мерилима 'новоромантичара' др Деретић већи 'родољуб' од госпође Луковић-Пјановић. Не рекох ли већ да је он главна узданица ове мале али одабране дружине".

Корисније би било да је др Радић изнео доказе да Свети Јероним није Србин, него што се, по ко зна који пут, наругао др Деретићу и др Олги Луковић-Пјановић.

Има писаца који су наговештавали српско порекло Светог Јеронима, мада нису Срби. Занимљиво је да је професор др Ђорђе Јанковић, археолог, који је истраживао гробнице од 4. до 6. столећа после Христа у Далмацији, Босанској Крајини, Херцеговини и Западној Србији, установио да су словенске (српске).¹ Само податак да су на подручју Книна и Босанског Грахова српски гробови с почетка 4. столећа, могао је навести на опрез др Радића, каже др Деретић, да не одбацује сваки податак у књигама "новоромантичара". Ако је археолог Јанковић нашао у околини Босанског Грахова српске гробове с почетка 4. столећа, а на подручју овог српског града у Босанској Крајини је рођен Свети Јероним 330. или 337. године, онда је истина о српској припадности овог светитеља потврђена. Требало би много поузданих докумената да би се то оповргло. На пример, да је рођен у српском насељу, али у породици неке националне мањине. Као Римљанин, није рођен, јер постоје записи да је латински научио тек у школи. Др Деретић се позива и на научнике из несрпске средине, па упућује и на знаменитог хрватског археолога Франа Булића. Булић је утврдио да се родно место Светог Јеронима: Стридон налазило на подручју данашњег Босанског Грахова – на Арежином бријегу. На том месту је била и мала црквица, срушили су је Турци у време Босанско-херцеговачког устанка 1875-78. Ту су (1952) нађени остаци средњовековног града, испод којег су биле основе римског насеља. У околини је, иначе, више налазишта с остацима римских грађевина, цркава и предмета домаћинства.²

Хрват Фране Булић је записао да је Јеронимов отац био имућан, па је могао плаћати учитеља, да би Јероним научио латински језик.³

Француз Сипријан Робер је написао о Светом Јерониму: "Има нешто словенско у њему", а чешки историчар Фрањо В. Сасинек је тврдио да је Јеронимов матерњи језик био словенски.⁴ Италијан Апендини је Јеронимов језик звао: илирско-словенски, а Фрањо Булић је овај навод Апендинија превео као "хрватски језик".⁵

Др Деретић се припремио да др Радића упозори да у Српској академији наука и уметности може консултовати академика Мирослава Пантића, који је сачувао неке бројеве часописа *Дубровник* у Дубровнику, а у њима је објављена полемика Срба католика Дубровника с Ватиканом почетком двадесетог столећа – о Заводу Светог Јеронима. На основу те полемике, може се закључити да је Свети Јероним био

---

¹ Ђорђе Јанковић: *Српске громиле*, Београд, 1998.

² Јово Бајић: *Блажени Јероним, Солинска црква и Србо-Далмати*, "Бели Анђео, Шабац, 2003.

³ Исто.

⁴ Исто.

⁵ Исто.

Србин, мада рођен у четвртом столећу – пре званичног досељавања Срба (Словена) на Балкан. Кад је *Дубровник* писао о Светом Јерониму и ватиканском заводу с његовим именом, било је време захуктале аустроугарске кроатизације Срба Дубровника и осталих делова Далмације. У јеку своје борбе против кроатизације, Дубровчани ће покренути и питање Завода Светог Јеронима у Риму.

Учиниће то у једном од бројева *Дубровника* 1901. године. Супроставиће се намери Ватикана да Завод Светог Јеронима преименују у "Хрватски завод Светог Јеронима". Дубровчани су доказивали да је Завод српски и послали су телеграм с протестом кардиналу Рамполију у Ватикан:

"Нека се удостоји Ваша Еминенција поднијети на ноге пресветога оца Папе Лава Тринаестог изразе жалости Срба католика, житеља старе дубровачке државе, из града и околице, што је у бревуе-у који-јем се је свето-јеронимски завод престројио, било мимоиђено српско име, које по повјеснијем исправама и народнијем традицијама и обичајима у странама на које се брев односи сасвијем превлађује".

Да је овај подухват Ватикана био део захуктале кроатизација Срба католика, сведочи и чланак у *Дубровнику*, пренесен из цетињског *Гласа Црногорца*:

"Црна Гора и Св. јереномски завод – Од како је у Аустро-Угарској распирена позната борба између браће Хрваљта и Срба, изгледало је већ, као да је и Ватикан пристао уз Хрвате, јер при разним својим манифестацијама, није се могло опазити, да признаје, да има својих сљедбеника и у српском народу, као што има у бугарском и у руском... Али је 1. августа по новом календару изашао у том смислу један папски бреве, који се дотиче и Црне Горе. Ево у чему је ставр: У Риму је постојао од старина илирски завод Светог Јеронима, у ком сукатолици и из српских крајева похађали Рим, одсиједали и, у случају болести, њега налазили. Сада се у Ватикану нашло за добро, да се с тога завода избрише илирско име, и да се намијени образовању католичких клирика, рода и језика хрватског – изрично: прокроатица генте. Но, то се нас још ништа не би тицало, да се у тај хрватски народ не убраја и барска Арцибискупија.

Ми бисмо тој одлуци Свете Столице могли доскочити, шаљући наше католичке клирике за више образовање на другу страну, пошто их у Црној Гори нема хрватског рода и језика, што је услов уживања тог завода; али не можемо допустити да се једним тако свечаним актом једне највише власти црквене уноси туђа политика у наш народ и нашу државу.

Осим тога, барска Арцибискупија носи наслов Примаса Србије из најстаријег доба српске државне

самосталности. Историјску судбину Србије дијелила је, наравно, и ова првосвештеничка столица српске католичке цркве, и Божијим Провиђењем, нашијхе дана, Његово Краљевско Височанство Књаз Никола Први ослободио је и обновио ту старославну столицу, обезбиједио је потребну религиозну слободу, и она је тако ступила у нови живот да дијели судбину Црне Горе".

Види се да црногорски лист све своје католике сматра Србима и да нико од њих не говори хрватски, а пише о Арцибискупији у Бару као српској. Све то преноси католички часопис *Дубровник* – у потпуности подржавајући изнете ставове о српству и хрватству на Јадрану. У наставку овог чланка, оба српска гласила сматрају да су Срби некад носили име Илира:

"Свети Отац у уводу свога писма изјављује своју љубав према Слвенству, и да ту љубав и докаже, вели, да мјесто досадашњег илирског завода Св. Јеронима установљује завод за хрватски народ. Српски народ је једна грана Словенства, као што га обухвата и илирско име; а најновија политичка доктрина, наметнута хрватском народу, не признаје и нијече егзистенцију српског наорда: и та доктрина одлуком Светог Оца сада се усваја! То очевидно противуречје између његове љубави према Словенству и његове одлуке противне Српству, доказује да Свети Отац није имао на ум одакле потиче и куда смијера та хрватска доктрина, те су његови савјетници, који стоје на челу те политичке струје, могли издејствовати такву одлуку".⁶

Ова српска гласила с почетка двадесетог столећа упућују читаоце да је Свети Јероним из српског народа – а његов завод у Ватикану установа Срба католика.

Примерци новина с овим (и другим сличним текстовима) налазе се у САНУ.

И филолози против званичне историје

Заговорницима српског (словенског) староседлаштва на Балкану и у Подунављу су притекли у помоћ филолози. Нису то учинили с намером да се споре с присталицама званичне историје, али су њихова филолошка истраживања указала да је немогуће објаснити најстарије познате називе планина, река, језера и насеља без присуства Срба (Словена) у Подунављу. Према филолозима, друге претпоставке су неодрживе. Разложно обавештавају да људи у свом природном окружењу дају имена из свог језика – никако из језика суседа, а поготово не из језика удаљених племена, како, у овом случају, званична историја удаљује

⁶ Слободан Јарчевић: *Историјске скривалице*, Београд ИПА "Мирослав", 2002, стр: 222-223.

античке Словене од Дунава и Балкана. Следствено оваквом закључку, филолозима није преостало ништа друго него да потврде да је прво писмо на свету рођено на обалама Дунава и да су му творци Словени.⁷

Браниоци словенског досељавања на Балкан у Средњем веку су најрањивији у сучељавању са филолозима. У овој науци, нема места за један или други закључак, како је то извесно кад је реч о садржају других историјских извора. У случају филолошке науке, нема двоумљења. Ако је на одређеном подручју живео неки народ, на њему су остали трагови његове културе и језика. Пред овако једноставном чињеницом, занемео је и професор на Сорбони Пјер Шатрен. Пред њим је бранила докторску тезу Олга Луковић-Пјановић о српским речима у старом грчком језику. Запрепашћење – ако се професор сложи с Олгином тезом, мораће признати да су Срби, од најдавнијих времена, били суседи Грцима, а то званична историја не прихвата? Желео је да одбрани закључке званичне историје, али у филологији није имао аргументе. Овај својеврсни "гордијев чвор" је решио тако што докторску тезу студенткиње из Србије није коментарисао. Рекао је:

Госпођо, ја се с Вама не слажем, али Вам дајем титулу лектора грчке филологије, јер сте је заслужили.

О траговима српског (словенског) језика на Подунављу и у Индији, написали су многи аутори: Индуси, Руси, Французи, Словаци, Италијани, итд, али ћемо се задржати само на књизи руског филолога Олега Николајевича Трубачева. Издао ју је Руска академија наука – Историјско филолошко одељење: *Етногенеза и култура древних Словена*.⁸

Трубачов прати генезу словенских народа на основу историјских, географских, археолошких и лингвистичких истраживања. Посебну пажњу посветио је хидронимима, етнонимима и антропонимима у Европи и Азији, а и развоју индоевропских језика. Један је од водећих филолога у свету и своје закључке је читао на многим научним скуповима. Укратко, објашњава да је прапостојбина Словена средњи ток Дунава – територије с његове леве и десне стране. Значи, тврди исто оно што износе "новоромантичари" у својим делима. Ту, у Панонији и на Балкану, каже Трубачов, поникло је и прво писмо. Научни рад под насловом: *О Средњедунавској прапостојбини Словена* прочитао је на Скупу слависта у Братислави 1993. и на Скупу слависта у

---

⁷ Др Олга Луковић-Пјановић: *Срби...народ најстарији*, ИПА "Мирослав", Београд, 2003. и докторски рад на француском језику: *Права у Есхиловим и Софокловим трагедијама*, исти издавач, 2002.

⁸ Олег Николајевич Трубачов: *Етногенеза и култура древних Словена*, Москва, Руска академија наука, 2003. Књигу ће на српском језику штампати ИПА "Мирослав", Београд.

Будимпешти, у октобру 1995. Трубачов је о тој прапостојбини Словена, на средњем Дунаву – до Ђердапа, поднео реферат: *Словенски језик и историја – као основа етногенезе* и на Скупу јужнословенских слависта у Београду, 1995.

Истраживање О. Н. Трубачова је потврда да српски "новоромантичари" нису посебна појава у Европи - да нису једини који су посумњали у закључке званичне историје о Словенима. Тиме је обавеза наших историчара да, при одбрани својих ставова, подвргну критици научни рад О. Н. Трубачева и истраживања многих других научника - на које се Трубачов позива и чија истраживања, такође, упућују да је Дунав прапостојбина словенска.

Како разумети Порфирогенита?

С обзиром да ће на научном скупу у Нишу бити у центру расправе списи византијског цара Константина Седмог Порфирогенита, осврнућемо се на њихове садржаје - на основу којих је прихваћено тумачење да су се Словени појавили на Дунаву тек у 6. и 7. столећу после Христа.

Др Јован И. Деретић и његови истомишљеници упозоравају да су и поруке цара Порфирогенита кривотворене – прилагођене унапред донетом закључку да су Срби (Словени) освојили земље других народа - ни пре ни касније, него у 6. и 7. столећу Нове ере. Зато што за друге периоде није било погодног старог записа – погодног за домишљања, какав је овај цара Порфирогенита. Будући да је непрецизан у опису познатих догађаја – без временских одређења, тумачима је пружена могућност да наведу да се Порфирогенит преварио и да није реч о назначеном столећу, него о неком много каснијем. Ако читалац помисли да су такве игре временом и појмовима немогуће код аутора највише стручности, нека прочитају текст византијског цара и коментаре југословенских академика. Реч је о приликама у Римском Царству у време цара Диоклецијана. Било је то време на крају трећег века Нове ере и веровали или не, Порфирогенит спомиње, и у трећем столећу, Словене на Дунаву, али тумачи његових списа кажу да цар није писао о трећем, него о шестом столећу. Да би нам ово било јасније, подсећамо да је овде реч о две државе – у време Диоклецијана (3. столеће), имамо Римску Империју, а у 6. и 7. столећу Византију. Како се десило да Порфирогенитов запис о Диоклецијану и његовом времену, академици поделе на два дела – па овај други преместе и вежу за догађаје 300 година после Диоклецијана? Тај други део записа је пребачен (датован) из Рима у Византију, каже др Јован И. Деретић, зато што се у њему, тако рано, спомињу Словени на Балкану. А ако су Словени били становници Паноније на Дунаву у време Диоклецијана, онда то искључује сваку могућност

досељавања Словена из "прапостојбине" на Балкан у 6. и 7. столећу после Христа. Ево спорног (боље рећи нејасног) Порфирогенитовог описа Далмације у време римског цара Диоклецијана (3. столеће):

"Овај цар Диоклецијан подиже град Сплит и у њему сазида палату која се не може ни речима ни пером описати, од чије некадашње велелепности стоје и до данас остаци, иако их је дуго време оштетило. Шта више, и град Диоклију, који сада држе Диоклецијан (Дукљани), исти цар Диоклецијан подиже, због чега су становници те земље названи Диоклецијанима. Власт ових Романа протезала се до реке Дунава. Једном приликом они (тј. Романи) желећи да пређу реку и упознају становнике с оне стране реке, прешавши нађоше словенска племена ненаоружана која се зваху и Авари. И нити су ови (Романи) очекивали да с оне стране реке има неких становника, нити (Словени) да их има с ове. Пошто су Романи затекли ове Авара ненаоружане и неспремне за рат, нападну их, покупе плен и робље и врате се".⁹

Наши академици објашњавају први део овог текста на прихватљив начин. С обзиром да Порфирогенит обавештава да су Романи из Далмације предузели војни поход преко Дунава, они тачно запажају да је та област имала своју власт и, овим освртом, дају за право Порфирогениту:

Област Дукље (касније Зета и Црна Гора) одељена је административном реформом 297. године од велике провинције Далмације и постала самостална управна јединица – провинција Превалитана.

Даље тумачење Порфирогенитовог текста од стране Српске академије наука је више него загонетно. Горњи запис Порфирогенита, у делу где говори о Словенима и Аварима, академијини историчари тумаче, и уверавају, да се односи на 6. столеће, а не на треће - с којим је Порфирогенит започео своје приповедање, под насловом *О Далмацији и суседним племенима*. А реч је о истом пасусу. Но, наши га историчари разбијају – део садржаја вежу за треће столеће (то смо видели у горњем цитату), а део за шесто и за Византију (што ћемо видети у следећем цитату):

Овај податак јасно показује да је византијска власт допирала до Дунава.

Честа је појава код византијских писаца да неколико племена, која заједнички нападају царство, називају једним именом, по људству које их је водило и повезувало у једну целину... Словени су, почевши од краја 60-тих година 6. века, заједно с Аварима напали на

---

⁹ САН: Византијски извори за историју народа Југославије, том други, Београд, "Научно дело", 1959, обрадио Божидар Ферјанчич, стране: 10. и 11.

византијске провинције на Балканском полуострву. Ти заједнички напади трају до велике опсаде Цариграда 626. године и неуспеха Авара у овом подухвату, после чега се центар аварске државе помера више према северу.

Др Јован И. Деретић упућује да се добро прочита Порфирогенитов текст и да ће се видети да нема никаквог ослоњања у њему за закључак научника на челу с Б. Ферјанчичем да Порфирогенит овде говори о Византији. Додаје да не постоје ни други извори који би, допуњавајући и разјашњавајући Порфирогенитов рукопис, дали за право југословенским историчарима да овако закључују. Ако се Порфирогенитов текст подвргне само логичком суду, видеће се да нема стручњака који би могао закључити да је у њему реч о два временска периода - удаљена један од другог 300 година.

Погрешан закључак је присвојен од Српске академије наука, тврди др Јован И. Деретић, само зато да би се од овог документа начинио стуб на којем ће почивати тзв. досељавање Словена на Балкан у време византијског цара Ираклија. Занимљиво је да академици нису нашли за сходно да објасне (бар некако) како је могуће да једна област с локалном управом у Риму задржи такав статус и у другој држави – Византији, после 300 година и у битно измењеним међудржавним односима на Балкану? Та област - Превалитана можда је и могла да предузима војне походе преко Дунава у 3. столећу, како нас обавештава Порфирогенит, а да би то чинила и у време Византије, морала би имати и у њој статус онакав какав јој је даровао римски цар Диоклецијан. Историчари нас о таквом статусу Превалитане у Византији не обавештавају, мада пишу да је она тај војни поход предузела у 6. столећу. Др Јован И. Деретић одбија такву могућност и тврди да Превалитана, у 6. столећу, није ни била под влашћу Византије, него је представљала значајну област у Србији.

Ако претпоставимо да ни једна страна не може са сигурношћу тврдити да је у праву у погледу цитираног дела Порфирогенитове приче о Далмацији и Дукљи – првенствено, што се тиче датовања описаног (првог) покоља Словена с леве стране Дунава, онда бисмо били обавезни да тражимо потврду једне или друге претпоставке на неком другом месту царског *Списа о народима*. Тако би се, можда, могло одгонетнути да ли је Порфирогенит речени покољ над Словенима сместио у треће или шесто столеће – да подсетимо: историчари САН тврде да је то било у 6. столећу, а др Јован И. Деретић да се то могло десити и у трећем столећу, ако тако описани догађај зависи само од чињенице да ли је тада Словена (Срба) било или није било на Балкану. Било их је, они су староседеоци Балкана, упоран је др Деретић.

Наше недоумице би могле бити отклоњене следећим сведочанством Порфирогенита:

"Међу онима који су се преселили у Рагузу су ови: Григорије, Арсафије, Викторин, Виталије, Валент – архиђакон, Валентин отац протоспатара Стефана. А откад се они из Салоне преселише у Рагузу, до данас има 500 година, а сад имамо 7. индикт 6.457 године".¹⁰

Ево, с обзиром на време своје владавине, цар Порфирогенит овде пише да су Словени заузели Салону у Далмацији у 5. столећу. То је скоро 200 година пре времена кад је византијски цар Ираклије (610 – 641) дозволио, како званична историја тврди, насељавање Словена на Балкану. Ово сведочење цара Порфирогенита је у сагласности с тврдњама др Јована И. Деретића о оснивању Србије у петом столећу.

Много пре данашњег времена је било историјских дела о оснивању Србије у петом столећу – 490. године. Католички свештеник из Далмације из 18. столећа – Андрија Качић Миошић је написао књигу „Пресветлом господину“, штампана у Задру 1856. У њој је побројао све владаре Србије од 490. године до касног Средњег века. Можемо бити сигурни да је Андрија Качић Миошић податке о Србији из петог столећа (без обзира што ту Србију зове Славенским Краљевством) нашао у архивама Ватикана.

Могли би се и неки текстови код цара Порфирогенита довести у везу с овом Србијом из петог столећа, али то, својим коментарима *Списа*, не дозвољавају југословенски (српски) историчари. Тако, кад уочимо да нам је цар Порфирогенит помогао да раније цитирани римски покољ над Словенима сместимо у 5. столеће, историчари Српске академије наука нас упозоравају да се писац Порфирогонит преварио и да он не описује догађаје из петог столећа, него из много каснијег времена. Ево како то објашњавају:

На основу овог податка, добија се 449. година као датум пада Салоне у руке Словена и Авара, што свакако није тачно. Виру претпоставља да је ова година производ дубровачке традиције која је догађај спојила с нападама Атиле, док Niderle, Manuel I, 60, мисли да је цар помешао напад Гота 449. године са заузимањем Солина почетком 7. века. Најприхватљивије је да је дата година резултат грешке каснијег преписивача. Међутим, значај овог хроношког податка је у томе што јасно одређује време састављања 29. главе DAI, седмог индикта 948/9 године.

Кад се погледа овакав приступ историјском извору, онда се мора довести у сумњу његова вредност. Јер, и противницима званичне историје се мора дати право које су

---

¹⁰ Исто, стране: 20. и 21.

за себе узели заговорници словенског досељавања на Балкан. Онда ће они поступити на исти начин – тамо где им одговара Порфирогенитов текст рећи ће да је тачан, а тамо где им не одговара, утврдиће да то "свакако није тачно", као што су то учинили, у цитираном случају, приређивачи у Српској академији наука.

Овако, делимично прихватају а делимично одбацују, Порфирогенитов спис не би могао бити подлога за прихватање тезе да су Словени (Срби) дошли на Балкан у 6. и 7. столећу. Тако нешто би морало бити поткрепљено другим бројним и поузданим сведочанствима, али Јован И. Деретић, изричито, наводи да таквих докумената у светским архивама нема и да се зато одлучио да научни скуп посвети анализи Порфирогенитовог *Списа о народима*.

Порфирогенитова сведочења о Хрватима

У Порфирогенитовом *Спису о народима*, 30. глава је посвећена Хрватима – гласи *Излагање о провинцији Далмацији*. Овде је цар сведочио о времену од 6. до 10. столећа, чиме је поделио историчаре, јер му једни верују, а други никако. Приређивачи његових списа у Српској академији наука су утврдили да ово поглавље, и нека друга, Порфирогенит није могао написати - непознати аутор их је додао царевим рукописима. То доказују, поред осталог, и чињеницом да је у *Спису о народима* описан и догађај после Порфиргентинове смрти (959):

Из свега наведеног, следи да је В написана од непознатог аутора и накнадно унесена у DAI. Сличне примере налазимо у De cerlmonlls, где се у опису царских гробова у цркви Св. Апостола у Цариграду, наводи гроб Константина Порфирогенита и где се описује крунисање цара Нићифора Другог Фоке 963. године.¹¹

Српски академици су, како то и приличи, наводили кратке закључке и оних који верују у наведене податке и оних који у њих сумњају или их одбацују. Но, др Јован И. Деретић се не приклања ни једној, ни другој групи. Он тврди да је Глава 30. *Списа о народима* чист фалсификат, да је писана у новије време (можда у 17. столећу) и да су њиме католичке државе и Ватикан намеравале подржати "хрватско државно право" – кривотворећи да су српске територије биле у границама краткотрајне средњовековне хрватске државе. По његовом мишљењу, фалсификатор је имао намеру да историчаре обавезе на три "историјске истине" – оправдавале би укључивање српских земаља у неку од будућих хрватаских државних творевина:

1) појављивање Хрвата у Далмацији и Славонији пре него што то други историјски извори бележе,

---

¹¹ Исто, стр. 27.

2) средњовековне хрватске границе на Цетини (многа јужније од стварних) и

3) надлежност Римокатоличке цркве над Хрватском, (мада су Хрвати били под јурисдикцијом Патријаршије у Цариграду).

1) Појављивање Хрвата у Далмацији и Славонији

Глава 30. *Списа о народима* доноси имена хрватских вођа, па и имена њихових сестара, из 7. столећа, мада такве податке нема за Србе, који су вишеструко бројнији од Хрвата. Др Деретић и због овога верује да је у питању фалсификат, пошто други извори не потврђују тако нешто, а поготово не потврђују присуство Хрвата у Славонији и Далмацији почетком 7. столећа, како то пише у Глави 30. Погледајмо:

"Видевши да је ова земља добра, Авари се населе у њој. У то време, Хрвати становаху с оне стране Багибарије (Баварске), где су сада Белохрвати. А једна породица, оделивши се од њих, наиме петоро браће: Клукас, и Ловелос, и Косениц, и Мухло, и Хрват, и две сестре Туга и Буга, са својим народом стигну у Далмацију и ову земљу затекну под влашћу Авара. Пошто су ови неколико година међусобно ратовали, Хрвати однесу победу и једне од Авара побију, а преостале принуде на покорност".¹²

У 31. глави се прецизира да су Хрвати дошли у Далмацију на позив византијског цара Ираклија, али се тиме опет све ремети – Ираклије је владао од 610. до 641, а ова наводна хрватска победа над Аварима и хрватски улазак у далматиски град Салону десио се 602. године – пре него што је Ираклије ступио на престо. Види се да *Спис о народима* врви грешкама. То је уочио и проф. Реља Новаковић, па ће позивати историчаре на опрез. Цитира опис горњег догађаја из Главе 31. *Списа о народима*:

"Ови Хрвати дођоше као пребеглице цару Ромеја, пре него што Срби пребегоше истом цару Ираклију, у време када Авари ратујући протераше одавде Романе... Ови Романи беху протерани од Авара у дане истог цара Ромеја Ираклија... По наређењу цара Ираклија ови Хрвати заративши и одавде истеравши Аваре, населе се, по наређењу цара Ираклија у тој земљи Авара, у којој и данас станују".¹³

Проф Новаковић износи своје мишљење:

Из анализе хронолошких вести из DAI у вези са доласком Хрвата и Срба на Балканско полуострво, добијамо утисак да међу вестима састављача DAI има

¹² Исто, стр. 30. и 31.

¹³ Реља Новаковић: *Одакле су Срби дошли на Балканско полуострво*, Историјски институт у Београду, "Народна књига", 1977, страна 61.

несклада због којег је тешко закључити да се све то десило у време кад су Авари протерали Романе. Ако пажљиво пратимо шта о нападу на Салону бележе писци главе 29. и 30. и ако проверимо шта о истом догађају казују папа Гргур Први и Тома Архиепископ, добијемо утисак да су Авари-Словени стигли у залеђе Салоне убрзо после 582. године, тј. убрзо после пада Сирмијума, а да су саму Салону заузели најкасније 602. године, што значи готово осам година пре него што је Ираклије и дошао на власт.. Наиме, ако су Авари-Словени још крајем 6. и у самом почетку 7. века заузели добар део континенталне Далмације, а затим и Салону и њено подручје, како је могуће да су Хрвати пребегли цару Ираклију 'у време када Авари ратујући протераше одавде Романе..', јер би све то било пре него што је Ираклије и постао цар".¹⁴

Да би читаоцу било лакше разумљиво због чега се не може нико поуздати у Порфиригенитов *Спис о народима* и зашто нема основа да се верује о доласку Хрвата у Далмацију 602. године, скратићемо запажање проф. Новаковића на две противречности у Глави 31. Порфиригентовог списка:

- Ако су Авари-Словени владали Далмацијом 602, а не Византинци, онда Хрвати нису могли пребећи византијском цару Ираклију у ту исту Далмацију – чак да је он тада и био цар! У Далмацији није тада била византијска власт.

А да Хрвати нису били у Далмацији и Славонији ни 200 година касније, потврђује *Ајнхардов летопис* о догађајима на франачком двору 818. и 822. године. У овом документу, где се први пут спомињу Срби, а Хрвати ни једном речју, нема ништа о некаквој "Далматинској или Приморској Хрватској" и "Посавској Хрватској", како то пише у Порфиригенитовим списима. Подаци се односе само на Кнежевину Далмацији и Кнежевину Посавину. Ове две кнежевине ће хрватски и српски историчари у 19. и 20. столећу крстити у "Далматинску (Приморску) и Посавску Хрватску", ослањајући се, како смо видели, само на непоуздане податке у Порфиригенитовим *Списима о народима*. Погледајмо како уверљиво, на основу *Ајнхардовог летописа*, проф. Реља Новаковић оповргава могућност присуства Хрвата почетком 9. столећа у Далмацији и Посавини, а тиме и хрватске државе у њима:

У опису догађаја пред сам почетак Људевитовог устанка, Ајнхард наводи како су 818. године стигли у Херистал, где је тада боравио франачки цар Лудвик, посланици међу којима се спомиње и Борна, личност коју

---

¹⁴ Исто, стр. 61.

историографија готово без двоумљења сматра кнезом Приморске Хрватске и не питајући се да ли је уопште било могуће да се међу изасланицима у Херисталу нађе тада и кнез Приморске Хрватске... Поставља се питање, зашто је учени Ајнхард, који је збивања описао с толико детаља, назвао Борну само кнезом Гудускана, а не кнезом Хрвата? Он спомиње изасланике Абордита, Гудускана, Тимочана и Људевита, као старешину Доње Паноније, а о Хрватима и Хрватској, на том месту, по нашем мишљењу необично важном, нема ни речи".¹⁵

2) Средњевековне хрватске границе на Цетини

Друга "истина", намењена будућим историчарима и творцима хрватске државе је она о распрострањању хрватских племена до реке Цетине у Далмацији и у Панонији. И мада је само део данашње Западне Славоније био у Хрватској, пре пада под Мађаре, наши историчари, кад пишу о Хрватској краља Томислава, чине то уопштено. Тиме се стиче утисак да је реч о територији од Загорја до Дунава. Једноставно, користе само израз – Панонија, без ближег географског одређења колики је њен простор припадао Томислављевој Хрватској. Овакав тон о значају хрватског народа и његове средњевековне државе вуче корене из Главе 31. Порфирогенитовог *Списа о народима*. Ево тог текста:

Од Хрвата који су дошли у Далмацију, одвоји се један део и завлада Илириком и Панонијом. И ови су имали независног архонта, који је на разне стране слао посланства а пријатељска само архонту Хрватске. Известан број година и Хрвати у Далмацији покораваху се Францима, као и раније у својој земљи; Франци према њима беху толико окрутни да су одојчад Хрвата убијали и бацали псима. Не могавши то од Франака да подносе Хрвати се одметну од њих, побивши њихове намеснике...Отада оставиши независни и самостални, затражише свето крштење из Рима и епископи беху послати и покрстише их за Порина архонта њиховог. Беше подељена њихова земља у једанаест жупанија, наиме Ливно, Цетина, Имотски, Плива, Песента, Приморје, Брибир, Нона, Книн, Сидрага, Нин; и њихов бан држи под влашћу Крбаву, Лику и Гацку...Од реке Цетине, почиње земља Хрватска и пружа се према Приморју до граница Истре, односно до града Лабина и с брдске стране у извесној мери пружа се и даље од провинције Истре, а према Цетини и Ливну граничи се са Србијом.¹⁶

¹⁵ Проф. Реља Новаковић: *Где се налазила Србија од 7. до 12. века*, Београд, Историјски институт у Београду и "Народна књига", 1981.

¹⁶ САН: *Византијски извори за историју народа Југославије*, Београд, 1959, странице:30 – 35.

Оваквом опису цара Порфирогенита, нису подлегли британски историчари и картографи, па су у политичкој мапи Европе из 814. године (време о којем пише и цар Порфирогенит), хрватска племена сместили само на део подручја данашње Хрватске – од Ријеке до Загорја, с границом на левој обали реке Купе.¹⁷ Британски историчари су остале земље: Лику, Далмацију, Кордун, Банију, Славонију, Херцеговину, Босну, Црну Гору, Албанију, Србију, Македонију, унутрашњост северне Грчке и острво Пелопонез означили заједничким именом: Србија.

Мада професор Новаковић није користио ове британске карте кад је истраживао распрострањеност Срба на Балкану у 9. столећу, и он је закључио да су они тада насељавали области на десној обали Купе. Овај податак је драгоцен, јер се њиме руши укорењено мишљење о турском прогону Хрвата из српских крајина и Далмације, па досељавању тамо Срба у 15. и 16. столећу. Стара документа ово демантују, јер пружају податке о српском становништву у овим крајевима 600 година пре турских освајања на западу Балкана. Један од тих докумената је *Ајнхардов летопис*, у којем се описује словенска (српска) побуна, под вођством кнеза Људевита, у Панонији против франачке власти. На основу њега проф. Новаковић закључује:

Што се тиче простора на којем су се могли налазити Срби, међу које је отишао Људевит, једино што се засад може рећи јесте да се део њиховог подручја морао тада налазити уз саму границу Људевитове Паноније и то, највероватније, од Сиска према југу или југоистоку. Кад будемо касније разматрали и друге старе податке, Порфирогенитове и Дукљанинове, видећом да су се Ајнхардови Срби могли заиста налазити негде надомак Уне. Определићући се за овакво мишљење, не теба изгубити из вида да Ајнахрд зна како се прича да су Срби у његово време, а свакако и пре, држали (настањивали) велики део Далмације. Кад овом додамо да је Људевит убио једног од српских кнезова и да он говори о Србима као о народу, чини се да са још већим правом можемо рећи да је сасвим могуће да у велики део Далмације можемо укључити и поречје Уне, утолико пре што читав Ајнхардов опис Људевитовог ратовања с Борном и његов сукоб са српским кнезом упућује готово једино на подручје од Козаре до Грмеча, преко Уне, до Купе".¹⁸

¹⁷ Политичка карта Европе из 814. године – смрт Карла Великог, штампана у: Longman Brown & Co. London, New York & Bombay и објављена енглеској књизи: *Franks and Saxons*, London (мало упрошћена – с истакнутим обележјима на Балкану) и у књизи: *Античка Србија*, др Јована И. Деретића, Београд, "Сардонија", 2000, стр. 258/а.

¹⁸ Проф. Реља Новаковић: *Где се налазила Србија од 7. до 12. века*, Историјски институт у Београду и "Народна књига", Београд, 1981, стр. 35.

3) Надлежност Римокатоличке цркве над Хрватском

Колико је српских интелектуалаца: историчара, писаца, филолога, књижевних критичара, политиколога... писало о хрватској држави, народу, култури, језику..., огрешивши се и о науку, и о истину, да би хрватско учешће у европској историји приказали што значајнијим? Помагали су хрватским историчарима да кривотворе да су данашње земље Републике Хрватске увек биле с католичким становништвом. Католичанством на «хрватској земљи» се тумачи припадност Хрвата западноевропској цивилизацији, а не бизантиској (грчкој, или православној), у коју Хрвати смештају само Србе.

Везивање Хрвата за хришћански центар у Риму, налазимо већ код Порфириогенита, што је очигледан знак да је то неко подметнуо овом византијском цару, јер би он морао да се залаже за јурисдикцију цариградског центра над хришћанима, а не римског. Јер, иако још није било раскола у Хришћанској цркви и тад се (у 7. столећу и у Порфириогениновом дестом) назирало неслагање Цариграда и Рима – посебно зато што су били центри у две различите империје. Погледајмо тај део у *Спису о народима*:

Цар Ираклије, пославши и из Рима доведши свештенике и од њих произведши архиепископа и епископа и презвитере и ђаконе, покрсти Хрвате...Ови покрштени Хрвати неће да ратују против страних земаља, изван своје земље. Јер добили су неко пророштво и заповест од римског папе, који је за Ираклија цара Ромеја послао свештенике и њих покрстио. Наиме, ови Хрвати после свога покрштавања дадну својеручно потписану обавезу, под чврстом и непоколебљивом заклетвом у Светог Петра Апостола, да никада неће провалити у туђу земљу и ратовати, већ да ће радије живети у миру са свима који то желе, примивши од истог римског папе овај благослов: ако неки други пагани пођу против земље ових Хрвата и зарате, нека за њих (Хрвате) ратује бог Хрвата и штити их и победу им донесе Петар Христов ученик.¹⁹

Само по изразу "Бог Хрвата", видимо како је ширено у хрватском народу и у интелигенцији много од онога што је у Порфириогениновим списима – јер "Бог Хрвата" је много спомињан у време Другог светског рата, кад је у Хрватској обављен замашан покољ Срба.

Да је наша претпоставка о подметању Порфириогениту хрватске верске везе с Римом тачна, посведочиће историјски извори о православном становништву средњовековне Хрватске – пре хрватског пораза од Мађара 1.097. године.

---

¹⁹ Византијски извори за историју народа Југославије, стр: 40 – 42.

Почећемо с православним становништвом Истре, тако удаљене од Дрине, за коју хрватски историчари кажу да је била граница Истока и Запада; католичанства и православља. Овај податак ће изненадити (уклањан је из историјске литературе у обе Југославије). Сведочи да су Истрани исповедали православну религију све до почетка 17. столећа. Ово је превише за поимање просечно обавештених Срба и Хрвата, јер се у хрватској историографији (коју српски историчари нису радо оспоравали), како смо рекли, граница између православља и католичанства смешта на реку Дрину. Ни сами Истрани не верују да су им, не тако давни, преци били православне вероисповести. Можда зато Хрвати (да би прикрили истину) присутне православце у Истри повезују с некаквим давним досељавањем Црногораца. Мада је, додуше, могло бити досељавање српских породица из Црне Горе у Истру, али треба занати да су они затицали у новој постојбини православне староседеоце – који су се, како смо рекли, осећали Србима. Погледајмо о тим истарским Србима текст једног документа из 17. столећа. Писан је руком загребачког епископа (бискупа) Бенедикта Винковића. Писмо је адресирано вишим достојанственицима Римокатоличке цркве:

Узвишена и многопоштована Господо, моји предусретљиви Заштитници, желим Вам од Бога здравље, срећу, довека.

Блажене успомене Фердинанд Други, Цар Римљана, као Краљ Угарске и Славонје, установио је, без знања многопоштованог Фрање Ердељског – тадашњег бискупа загребачког, не тражећи савета од надбискупа Колаче, ни од његовог митрополита, истовремено духовног примата Угарске, нову епископију у Краљевству Славонији, за становништво грчке вее, схизматике, који се држе грчких заблуда, то је дотичну епископију поверио извесном Србину, василијанском монаху, по имену Максим Петровић...Он се, зајдено са свеиштенством и народом којем је на челу, све до данас држи грчке схизме, те и сам, као његови свеиштеници и павства, задржава тешке заблуде против истините вере... Најпре би требало да Срби, одбацивши заблуде и очистивши се од истих, остану у свом обреду. А кад би се оканили заблуда и схизме и кад би упознали Божију службу, помало би могли да се ослобађају и грчког обреда. Тако је учињено у Истри, Пивки и Красу, као у Сењској дијацези, у Лици и Драги Винодолској, где су Срби, код којих су раније важиле сличне заблуде и обичаји, напустивши грчки обред и одбацивши заблуде, заслугом добрих католичких отаца, до сада су задржали римске обреде, које су примили и себе више не називају Србима, него Хрватима.

*У Загребу, 3. 2. 1639, у Господу покорни капелан наших Узвишених Господстава, Бенегдит Винковић, изабрани епископ загребачки.*²⁰

Аустрија је ове хрватске мере одобравала и помагала.

Хрвати су од Аустрије стално тражили да њиховој локалној управи буду потчињени Срби у Војној Крајини, јер су, наводно, на хрватској земљи. Због тога су Срби дужни да прихвате и католику религију.

Забележено је да је аустријски цар посведочио оно што смо видели у британским књигама и што је закључио проф. Новаковић – да су Срби староседеоци на подручјима у данашњој Републици Хрватској. Био је то Леополд Други, и он ће одговорити Хрватима 1790:

*Што се Мене тиче, држим да је српски народ, и пре рата с Турцима, живео у Срему, Славонији и Бачкој, а приликом рата, једнодушно у поновном освајању истих предела, учествовао, те и сад тамо живи, па да, стога, на те земље и највише права има.*²¹

Да би се Далмацији дао додатни карактер хрватства, др Чубриловић ће написати да је у 11. столећу у њој католичка црква. Знамо да се Рим издвојио из Хришћанске цркве 1054. године, а да, пре тога, није имао надлежности над црквама у Далмацији. И сам др Чубриловић, на више места, сведочи о византијском црквеном утицају, али ће се одлучити да истакне да је у Далмацији црквени живот по ватиканским обрасцима, да би се, вероватно, како то Хрвати прижељкују, посведочило да су се они, још тада, укључили у цивилизацију Западне Европе. То др Чубриловић чини збркано – наводи да се у Далмацији примењују православни обреди, али да су то само неприкладне појаве у Католичкој цркви:

*У Сплиту се састао нови сабор да спроведе одлуке римског латеранског синода 1.059. године. Требало је и католичку цркву у Хрватској очистити од разних источних обичаја: женидба свештенства, словенска служба, ношење браде и дуге косе, посвећивање свештеника без знања латинског језика, итд.*²²

Само 36 година после овог Сабора, Хрватску ће покорити Угарска, па нема места тврдњама хрватских учењака да је средњевековна хрватска држава била укључена у токове западноевропске цивилизације. Није се то могло десити кад им свештеници нису знали латински, женили су се и били су обрасли у дугу косу и браду. Значи, Хрвати су могли да се приближе западној цивилизацији тек у Угарској, па ако је цивилизацијска предност бити католик,

²⁰ Исто.

²¹ Псуњски: *Хрвати, у светлу историјске истине*, Београд, 1944.

²² Др Васо Чубриловић: *Политичка прошлост Хрвата*, Београд, "Политика" А.Д., 1939.

а не православни хришћанин, онда хрватски народ за своју католичку прошлост треба да захвали угарској држави. Никако својој добровољној одређености, или одлуци својих средњовековних краљева – пре угарске окупације. На то упозорава и др Чубриловић, јер сведочи да се у Далмацији проповед држала или на грчком или на словенском језику – видели смо да свештеници нису знали латински језик:

Крешимир Четврти, одгојен у Венецији, још мање је бранио словенску службу у Хрватској од краља Томислава.²³

А да су нижи племићи, ниже свештенство и народ Далмације остали верни православљу, показује и скори нестанак хрватске државе. Узрок је био Сабор бискупа у Сплиту, јер су га Крешимир Четврти и наследници подржавали и покушавали спровести његове одлуке – противно вољи већине свештенства, народа и племића. Овако то објашњава др Чубриловић:

Иако је папа одобрио одлуке Сплитског сабора, ипак их је у Хрватској било врло тешко спровести. Кад су саопштене свештенству и народу, изазвале су велико узбуђење. Забрана словенске службе по црквама, присиљавање свештенства да се раздваја од породица и све већи утицај латинских бискупа, изазвао је отпор у народу. Ниже свештенство, ниже племство и народ били су против реформа Сплитског сабора, краљ, високо племство и свештенство су их помагали. Борба између наорода и латинске странке почела је још за живота Крешимировог и биће главни узрок неслози и нередима међу Хрватима, па и пропасти хрватске државе 1.102. године... Краљева послушност према папској курији и отворено помагање латинског света, изазивало је незадовољство у хрватском народу. Ми немамо података шта се у то време све одиграло у Хрватској, али убиство Димитрија Звонимира на Сабору на Книнском пољу 1.089. најбоље показује докле су се тамо биле распалиле страсти међу странкама.

Ако је исповедање католичке вере једног народа неоспорно сведочанство о уласку тог народа у круг културних народа Европе, онда видимо да то становници Хрватске нису могли да учине 1.089. године. Тада су били приврженици православља – и то жестоки, јер су убили и свог краља, заговорника католичанства. Да поновимо, ушли су у тај круг (да занемаримо чињеницу да ли је Запад, тада, био културнији или не од Истока) тек пошто их је тамо увела Угарска – која их је покорила 1.097 – осам година после убиства Димитрија Звонимира на Книнском пољу.²⁴

Порфирогенит против Порфирогенита

---

²³ Исто.

²⁴ Исто.

Пошто смо видели да се Порфирогенитова сведочења користе за подршку хрватским посезима на српске земље, не можемо се отети утиску да су та сведочења додавана - кад је већ била уобличена стратегија империјалних сила Европе да се на Балкану једна држава с католичким становништвом (Хрватска) супростави држави с православним Србима. Да је ова претпоставка тачна, не упућују нас на то само супротне тврдње о истом догађају у многим главама *Списа о народима*, него и споменута грешка - кад Порфирогенит описује своју сопствену смрт.

Иначе, што се тиче наводног досељавања Словена на Балкан и у Панонију и за шта се упориште тражи код Порфирогенита, наводимо царско кључно сведочење о томе. Одмах ћемо видети да логички није прихватљиво да се на основу тога може прихватити, здраво за готово, појава Словена у седмом столећу, на тако огромном простору – од Цариграда до Милана. Порфирогенит о томе обавештава у Глави 32. *Списа о народима*:

Треба знати да Срби воде порекло од некрштених Срба, названих и Бели, насељених с оне стране Турске (тј. Мађарске), у крају који се код њих назива Бојки; њима је у суседству и Франачка, исто као и велика Хрватска, она некрштена, која се назива и Бела. Тамо су дакле и они Срби од давнине насељени. Пошто су два брата наследили од оца власт над Србијом, један од њих, преузевши половину народа, пребегне Ираклију, цару Ромеја; цар Ираклије га прими и као место насељавања даде му у солунској теми Сервију, која отада тај назив носи. Срби на језику ромеја значи робови, па се стога и ропска обућа обично назива сербула, а цербулијани они који јевтину и сримашину обућу носе. Ово име добише Срби, јер постадоше робови цара Ромеја. После неког времена исти Срби одлуче да се врате у своје земље и цар их отпусти. Када су прешли реку Дунав, покају се, и преко стратега који је тада управљао Београдом, јаве цару Ираклију да им додели другу земљу за насеље. И пошто садашња Србија и Паганија и земља Захумљана и Травунија и земља Конављана беху под влашћу цара Ромеја, а те земље опусте од Авара (јер из тошњих земаља, они изгнаше Романе који сада станују Далмацији и драчу), то цар у овим земљама насели исте Србе и беху они потчињени цару Ромеја; цар њих покрсти доневши светенике из Рима и, научивши их да правилно врше дела побожности, изложи им хришћанско вероучење.

Не можемо се отети утиску да овај текст, наводно писан у десетом столећу, не одише духом нових времена. Пре свега, због сведочења да "Србин" значи "роб", што су хрватски шовинисти, у првом реду Анте Старчевић, тако ватрено користили приликом припрема и спровођења покоља над Србима у деветнаестом и двадесетом столећу. И

овде се наглашава утицај Римокатоличке цркве (и западне културе – што може бити само конструкција новијег времена), па одједном видимо да су и Срби покрштени од свештеника у Риму, а не од оних у Цариграду. Даље, неодрживе су две тврдње цара Порфирогенита око насељавања Срба у данашњој Херцеговини и Далмацији – једна је да су ова подручја била под влашћу Византије, а друга да је била под влашћу Авара. Ако су тамо владали Авари, онда Ираклије није могао да доноси одлуке да аварску земљу поклони Србима. Још једно указивање да су ови текстови подешени да би се повећао значај Хрвата на Балкану, налазимо у чињеници да Порфирогенит не спомиње име архонта Срба који је "побегао Ираклију" (мада су најбројнији Јужни Словени), а код Хрвата наводи имена пет вођа – браће и имена њихових сестара, Туге и Буге!?

У овако мало речи, толико противречности и лако уочавање да Порфирогенит учестало наступа против Порфирогенита. То ће учинити и у Глави 49. *Списа о народима*, јер ће посведочити да Словени много пре Ираклија живе на Балкану и да су моћној Византији отели територије у Грчкој и цео Пелопонез! То пише Порфирогенит овако:

Када је Нићифор држао скиптар Ромеја, ови (тј. Словени) који беху у теми Пелопонез одлуче да се одметну и најпре опустоше и опљачкају куће суседа Грка, поља пред зидинама и почну град опседати, водећи са собом и афричке Сарацене. Пошто је прошло доста времена и у граду почела да се појављује оскудица животних намирница, воде и хране, (грађани) се посаветују и одлуче да ступе у преговоре, добију обећање сигурности и тада да предају град њима. Пошто се стратег тада налазио на крају теме, у тврђави Коринту, очекивали су да ће притећи у помоћ и победити народ Словена, пошто је од архоната претходно био обавештен о њиховом нападу.

У Глави 50, Порфирогенит још јасније пише да су Словени били независни од Византије на Пелопонезу, пре времена цара Ираклије и наводног насељавања Словена на Балкан:

Треба знати да су Словени пелопнеске теме у време цара Теофила и његовог сина Михајла, устали и постали самостални, вршећи пљачкања и заробљавања и харања и паљења и крађе.

Француски слависта Френсис Конт, професор на Сорбони, пише да су Словени владали на Пелопонезу од 587. до 805. године – укупно 218 година. Значи, били су независни од Византије 23 године пре него што ће Ираклије ступити на престо у Цариграду, а сигурно је да су на

Пелопонезу и одраније – јер су 587. само збацили византијску власт.²⁵

Ниједан историјски извор није овако противречан као Порфирогенитов *Спис о народима*. Пажљивијим проучавањем, пронашле би се и друге, бројне, недоследности, па је право чудо да је *Спис о народима* закупио толику пажњу научника и постао темељни ослонац за тврдњу о досељавању Словена на Балкан у 6. и 7. столећу – уз ситуацију кад и многи историчари (заговорници тог досељавања) одбацују много тога из Порфирогенитових списа.

Нема сумње, да ће научни скуп о Порфирогениту у априлу, у Нишу, бити изузетан допринос новим знањима о Србима (Словенима) у Антици и Средњем веку. За ту сврху, чланови Србословенске академије ће се позвати на десетине писаца Старог, Средњег и Новог века. Они су оставили податке да су Словени пре Византије били познати под разним именима: Трачани, Трибали, Илири, Мези, Сармати, Далматинци...

Београд, 9. септембар 7515 (2007).

---

²⁵ Френсис Конт: *Словени*, Београд, "Филип Вишњић", 1989.